

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 28. oktobra 1854. **List 86.**

Nasadba hitro rastečega gojzdnega drevja.

6. Brest.

Navadni brest je lepo košato drevo, zraste 60 do 70 čevljev visoko in 12 do 15 čevljev v okrožju debelo. Brestovina je rumena ali rumenk-ljato prižana, terda in težka, in se dá lepo gladiti.

Perva imenitna lastnost tega drevesa je, da hitro raste. Če na vgodno zemljo pride, prekosi v tem vse druge domače in ptuje drevje. Les njegov je lep in terd.

Druga dobra lastnost brestovine ali brestovega lesa obstoji v tem, da je za rabo na suhem ravno tako dober kakor na mokrem; povsod je terpežen. Brestovina je pa mizarjem, strugarjem, posebno pa kolarjem jako všeč. Če bolj se to drevó stara, lepši in terdiši je les njegov.

Tretja predobra lastnost brestovega drevesa je ta, da se dá na visoko izrediti; koristi pa tudi že ko nizka hosta; če se poseka, poganja hitro spet iz korenine, ter izraste vnovič prav naglo. Listje brestovo je kravam, kozam in ovcam ljuba hrana.

Četerta imenitnost njegova je, da seme že poleti dozori; če tedaj tega kmalu po branju sadimo, dobimo že pred začetkom zime mlade precej visoke drevesca. Poslednjič preterpi to drevo nar hujši mraz, je z vsako zemljo zadovoljno, pa raste ravno tako rado na hribih, kakor po ravninah.

Ravno tako, če ne še bolj je živega priporočanja vreden

7. Mecesen.

Mecesen je krasno drevo, — je krona vsega hovja. Kajti za prvo, on ne raste le veliko hitreje, kakor vse naše hovje, temoč les njegov je boljši in terpežniši od borovega, smrečjega in jelovega lesa. Celó hrast je manj vreden od njega, ker ta bolj počasi in pa nestanovitno raste.

Mecesen raste naj rajše na planinah in po severni Evropi, vmes hrastov in hojk; pa tudi pri nas mu je svet ugoden. Postane 2 čevlja debel in blizo 100 čevljev visok.

Mecenovina je skorej nerazdertljiva; ne gnije in červi se je ne dotaknejo; čversta pa je kakor hrastovina ali nar boljša smrekovina. Navadno je bela, včasih tudi rumenk-ljata ali rudečkasta, ter je za stavbe neprecenljiva. (Na planinah so iz mecesnovine napravljene hiše, ktere čez 200 let stojé, pa les je še tako terden, da ni mogoče noža vanj zabosti.)

Nasadba mecesnovega drevja utegne gospodarjem veliko dobička nakloniti. Tako beremo, da na Angležkem je neki umen kmetovavec, po imenu John Sinclair, na svojem zemljišču bil veliko mecesnov nasadil. Preteklo je od tiste dóbe 60 let; izrastel je lep gojzd mecesnov, ki je zdaj veliko tisuč tolarjev vreden.

8. Jelše in verbe.

Na mokrih in močvirnatih krajih naj bi kmetje marljivo sadili jelše in verbe. Malo po malem izvlečejo te vso vlago iz tal, ter posušijo zemljo. Rastejo naglo, ter so neizmerno koristne. Posebno ob rekah in potokih, na bregovih in obalih je prav potrebno verbe saditi, ker one uterdijo in zaderžujejo zemljo proti sili derečih vodá.

Verbe se dajo po natičih (vejicah) prav lahko nasaditi; le gledati je treba, ko se v zemljo vtaknejo, da se jim skorja ne oluši. Tako ranjeni natič bo sicer rasel, pa ne tako čversto, kakor bi bil sicer poganjal, če bi bil lepo cël in ne-oškodovan v zemljo prišel. Tedaj je treba, z železnim kolom jim prej jamice narediti. —

Poslednjič je pa za nasadbo hostnega drevja potrebno tudi sadišče (Baumschule), v katerem naj se zmirej nekoliko tisuč mladih drevesic redí, ktere gospodar polagoma na prazne kraje v gojzdi presaja. Prostor za tako sadišče se lahko vsred hoste najde, kjer nič družega ne raste. Pri tem je pa treba dobro vediti, da drevesca v sadišču so le za to, da se prazni kraji po hosti dopolnujejo; kajti ko bi mi hotli cele gojzde v sadiščih gojiti in presajevati, bi bilo to neizmerno delo. Nabere naj si tedaj gospodar veliko zrelega semena, ter naj si ga naseje po več krajih; pa tudi ko drevje seka, ne smé vsih velikih dreves posekati, temoč naj tam pa tam nektore stati pustí, od kterih preč bi veter seme saksebi raznosel. V mlade zaseke se tudi ne smejo živina in kravarice pušati, ktere bi mladi rasti vedno zopet veršičke odjedale ali rezale.

Konečno še to. O reji hostnega drevja bi se dalo še mnogo zanimivega povedati; menimo pa, da za zdaj bo tega zadosti. Če, ljubi kmetovavci, to storite, kar smo vam v tih sostavkih razložili in priporočali, si bo vsak izmed vas v desetih letih vrednost in korist svojega zemljišča tako povikšal, da bo naj manj trikrat več vredno.

J. Š.

Skušnje z namočeno in nenamočeno klajo.

Dosti kmetovavcev je, kteri za terdno mislijo, da suha klaja živino veliko bolj redí, ako se popred namakati dá ali pa popari. 35 funtov suhe detelje se v 12 urah napije blizo 95 funtov vode, da tistih 35 funtov detelje potem okoli 130 funtov vaga, in skor toliko vodenega v sebi ima kakor detelja berž po košnji.

Da bi pa natanko zvedil: ali je to tudi resnica, da je namočena ali poparjena klaja živini tečniša, je slavní Bouissongault to poskusil pri 4 telicah, poldrugo leto starih, ktere je zvagal, da je vedil njih težo. Dvema je kladel navadno suho deteljo, dvema pa tako, ki jo je skoz 12 ur namakal. Vse so dobivale enako mero klaje vsaki dan skoz 14 dni. Ko je tih 14 dni preteklo,

je vse štiri telice zvagat. Potem je pa to skušnjo narobe naredil: tiste dvé, ki ste dobivale prvih 14 dni namočeno deteljo, ste dobivale skozi družih 14 dni suho; une dvé pa, kterima je kladel poprej suho, ste dobivale zdej namočeno. Po tem je vse spet zvagat. In kolikšen je bil razloček? Le za dober funt (libro). — Če pa se pomisli, da namakanje delo in stroškov prizadene, je očitno, da se tamali razloček ne izplača.

Res pa je, da so telice poparjeno deteljo hitreje in raji pojedle, namočeno v 45 minutah, suho v eni uri. Namočena klaja je tedaj zlo enaka frišni: živina jo raji je. O tacih okoljsinah tedaj, ko želi gospodar svojo živino hitro spitati (odebeliti), je koristno, ji klasti namočeno hrano. Tudi mladi živini, ko se odstavi od matere in še tako dobro kot stara zvečiti ne more, tekne namočena klaja bolj kakor suha.

Tudi pri molznih kravah je Boussingault skušal namočeno in suho klajo skozi 14 dni, pa nobenega razločka ni bilo, da bi se bilo po namočeni klaji več mleka namolžlo.

Vsaka reč se mora tedaj natanko in na drobno skusiti, da se pravo zvé.

Starogodovinski pomenki.

Mitologiški kraji.

Razložil Davorin Terstenjak.

Med rekama Muro in Dravo, med rečicama Ščavnico in Pesnico v domači konjobjubnih murskih Polancev, bistrih in bogato nadarjenih Ščavničarjev in krepkih rokodelnih Pešničarjev v okolici čebularjev ali lukarjev dravskih Polancev opominja skoro vsaki potok in breg, vsaka srenja in ves na bogočastje starih Slovencev. Posebno nahajamo spomin na Višnuizem in Shivaizem; prvi se pokazuje skoro v vsih svojih Avatarih. Od ogerske meje — od bogatih ljutih berd, kakor se lotmerške gorice v starih pismih nahajajo, gor do slovenskih rodovitnih goric se uverstuje ves za vesjo, ktera je ime dobila ali po kakšnem božanstvu ali po simbolu starih indoslovenskih božanstev.

Začnimo pri ogerski meji: Tam najdemo Radoslavce in Godemarce, v njih bližini Radomerje in Radmerščak. Vishnu se veli v šesti avatari Rama *), to je, radosten godeč bog, ein fröhlicher, spieler, friedlicher Gott, kakor Dapper prav predstavlja; saj je veselje, radost in mir na svet prinesel. V sosesčini Radoslavcov in Godemarcov so Sitarovci ime dobivši po lepi ženi Sita, ktero je Rama-Radoslav — Radomir — Radogost rešil iz ječe orjaša Ravena.

Ne daleč od Sitarovec poldrugo uro so Rucmanci, tudi mitologiška ves, ker Rucmani se je velela lepa žena Kershna-Kersnikova. Gor od Radoslavce pridejo imena iz avatar Vishnovih; te so: Berkovci po častju Varaha-avatare ime dobivši, — častitelji bera — bermana — beruna — morjesca. — Za Berkovci pridejo kraj Ščavnice ležeči Žihlevci. Singha se v indiskem veli lev, od glagola singh, slovenski žig, žigati, žihati, nemški sengen, ker v zodijaku ima lev svoje mesto in naznanja žgavno letno solnce. Staremu imenu žig so novo lev, da se pomen ne pozabi, pridjali. Na celskih kamnih se najde ime Levcimmar in blizo Cela je ves Levc. Iz zidovja starega mesta pa se režijo leví podobe Vishnutove.

*) Tema besede „Rama“ je ram gaudere (slovenski goditi), ludere, glej „Bopp gloss. Sansc.“ s. v. Pis.

Tudi Shivaiti so med Radoslavci živeli in zato je v njihovi okolici ves Vugričevci po častju Shive Ugre (horridae, asperae Deae). Ne daleč od Vugričevce so Babinci, častitelji Bhavany-Babe.

Al kakor na rimsko-slovenskih kamnih nahajamo podobe združene častja Vishnuvega in Shivatovega, tako tudi vesi, in poleg Vugričevce so častitelji Buda-ta devete avatare Vishnuve — Budislavci in poleg Babine Noršanci, kateri imajo na dravskem polju brate, Možkance častitelje Vishnu — Nara. V bližini Berkovcev nahajamo Volehnece, prek čez breg Bočkovce; njihovi sosedi so Tèrbegovci, in rečica skozi ves tekoča Turja — vse častitelji vola, tèra, tura, boča Shivatovega. Tudi ime boč *) pomeni vola — bosa, ker tudi besedo bos (latinski) basvan (indiški) so naši predstariši poznali, kakor beseda Bosman (der Stierkuchen) od vsih starih narodov božanstvom darovana pogača pričuje. Kraj Bočkovcev najdemo zlobne stvarí Shivatove kakor Drakonce in Sèncak po častju draka — sána — sèna (sánca, sénca) Shivatovega **). Ne daleč od Drakonc in Sèncaka najdemo imena Botkovce ali Butkovce nastavše po častju butov, buterov — peklenških slugov Shivatovih, in vsaki Ščavničar še pozna pesvko: „Da te tri buteri! dass dich drei T....!“ V bližini Butkovcev so Vratislavci. Shiva se je tudi velel Varavart restituens, vratitelju, povračnik dobrih in hudih del.

(Konec sledi.)

Drobtinčica brez zamere.

Sostavek v „Novicah“ pod naslovom: „Čigava je?“ me napelje nekaj povedati, kar mi že zdavnej na sercu leži. Mnogo naših slovenskih pisateljev namreč marsikaj iz družih jezikov prestavlja ali predeluje, pa delo za svojo izvirno robo prodava. Da pisatelj tudi druge pisatelje ali pevce včasí porabi, ni pregreha, al pregreha je, ako se ptuje blago za svoje lastno prodaja in se pisatelj z drugim perjem lepša. Naj bo vsak pisatelj ali pevec vsaj toliko pošten, da odkrito-serčno pové: od kod je reč ali predmet vzel in svoje delo napravil? Kdo bi hotel, koliko je že meni znano, iz nemškega ali iz latinskega itd. ukradenega razodeti, bi mnogega gospoda zamogel pred svetom za literarnega tata osramotiti.

J. H.

Kratkočasnice.

Zadnja volja. „Tak juter bote, gospod fajmošter, mojo zadnjo voljo zaslišali?“ — reče en mestjan svojemu fajmoštru. „Kako to? vašo zadnjo voljo? Kaj Vas ne bom še le juter poročal? Poroka in pa testament ne gresta vkup!“ „Pač, pač, gosp. fajmošter, juter bom še enkrat imel svojo voljo, pa bo zadnjikrat; za naprej bo le volja moje žene veljala.“

Čudna tolažba. Nek jud, ki je le špekuliral, kako bi si več premoženja pridobil, je prišel vès žalosten iz sinagoge. En drug jud ga sreča in ga vpraša: brate! zakaj si tako pobitega serca? „I, kako da bi ne bil! Rabi nam je ravno razlagal, da vsi bomo prah, ker smo iz praha vzeti.“ „Si pravi norec, da te to žali! če bi bil iz zlata, in bi mogel postati prah, bi bila to

*) Visoka gora Boč pri Polčanih torej pomeni to, kar Tora. Na Pohorji je gora, kateri se pravi Turjak, kar so domači pisatelji krivo od Turkov izpeljevali. Poznam goro tudi na Pohorji, ktera ima podobo bikove glave, zato ji ljudstvo pravi turova glava. Pis.

**) Od besede sán, sén, drak pride poznamenje saní, der Schlitten, ker sanici imate podobo kačjo. Primeri koza žival, in koza orodje, bik žival, in bik peč lenišnica in bik tersov lók, kobilica, die Stutte in kobilica, der Auswuchs am Rebenstock, kokot ptič domači in kokot orodje pri pipi itd. Pis.